

PRAWO UBEZPIECZENIOWE

DOROTA MAŚNIAK

PRAWO UBEZPIECZENIOWE

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

Gdańsk 2020

Recenzent

dr hab. Katarzyna Malinowska, prof. ALK

Redaktor Wydawnictwa

Agnieszka Kołwzan

Projekt okładki i stron tytułowych

Jan Frąckowiak

Skład i łamanie

Urszula Jędryczka

Publikacja sfinansowana ze środków projektu PROgram Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego (ProUG) realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na podstawie umowy nr POWR.03.05.00-00-Z308/17-00, zawartej pomiędzy Narodowym Centrum Badań i Rozwoju a Uniwersytetem Gdańskim w dniu 11.12.2017 roku

**Fundusze
Europejskie**

Wiedza Edukacja Rozwój

UNIWERSYTET GDAŃSKI

Unia Europejska

Europejski Fundusz Społeczny

Druk książki dofinansowany ze środków Dziekana Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-038-6

ISBN 978-83-8206-057-7 (online)

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot

tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206

e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl

www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Druk i oprawa

Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego

ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot

tel. 58 523 14 49; fax 58 551 05 32

„Do czytania, do prawdziwego, płodnego czytania
potrzeba zapewne więcej energii i talentu niż do pisania” .

Sándor Márai, *Dziennik*

Spis treści

Wykaz skrótów	9
Wprowadzenie	11
Rozdział 1. Pojęcia kluczowe	13
1.1. Prawo ubezpieczeniowe – pojęcie i zakres	13
1.2. Interes ubezpieczeniowy	14
1.3. Wypadek ubezpieczeniowy	15
1.4. Ochrona ubezpieczeniowa	17
1.5. Składka ubezpieczeniowa	19
Rozdział 2. Stosunek ubezpieczenia	23
2.1. Podział ubezpieczeń na społeczne i gospodarcze w oparciu o kryterium sposobu nawiązania stosunku ubezpieczenia	23
2.2. Podział ubezpieczeń na ubezpieczenia majątkowe i osobowe w oparciu o kryterium przedmiotu ubezpieczenia	25
2.3. Podział ubezpieczeń na własne i odpowiedzialności cywilnej (<i>first and third party insurance</i>) w oparciu o stosunek ubezpieczającego do przedmiotu ubezpieczenia	27
2.4. Podział ubezpieczeń na morskie i pozostałe z uwagi na odmienny reżim prawny	28
2.5. Umowa ubezpieczenia – definicja i sposoby zawarcia	29
2.6. Zakres podmiotowy stosunku ubezpieczenia – ubezpieczający, ubezpieczony, uprawniony do odszkodowania, uposażony . . .	33
2.7. Cechy umowy ubezpieczenia	37
2.8. Termin wypłaty świadczenia ubezpieczeniowego.	39
2.9. Wygaśnięcie stosunku ubezpieczenia – sposoby i konsekwencje prawne	40
2.10. Gwarancja ubezpieczeniowa	41
Rozdział 3. Zasady umowy ubezpieczenia	46
3.1. Zasada najwyższego zaufania i wynikające z niej powinności . .	46
3.2. Zasada zakazu wzbogacenia się i sposoby jej ograniczenia . . .	48
3.3. Zasada adhezyjności i zakres jej zastosowania	52

3.4.	Zasada dobrowolności ubezpieczeń	55
3.5.	Zasada limityzacji odpowiedzialności ubezpieczyciela	57
3.6.	Zasada akcesoryjności w ubezpieczeniach odpowiedzialności cywilnej	59
3.7.	Europejskie Zasady Prawa Umowy Ubezpieczenia (Principles of European Insurance Contract Law – PEICL)	60
Rozdział 4. Rynek ubezpieczeniowy		63
4.1.	Działalność ubezpieczeniowa – geneza i istota	64
4.2.	Zasady działalności na rynku ubezpieczeniowym	66
4.3.	Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny	80
4.4.	Samorząd ubezpieczeniowy	84
4.5.	Pośrednictwo ubezpieczeniowe i reasekuracyjne	84
Rozdział 5. Ochrona klienta		96
5.1.	Klient jako słabsza strona stosunku ubezpieczenia	96
5.2.	Ochrona instytucjonalna	97
5.3.	Dystrybucja ubezpieczeń	99
5.4.	Najlepiej pojęty interes klienta jako zasada ogólna działalności dystrybucyjnej	104
5.5.	Obowiązki dystrybutorów ubezpieczeń na etapie przedkontraktowym	108
5.6.	Ograniczona ochrona dystrybucji ubezpieczeń ryzyk dużych . .	118
5.7.	Kontrola ogólnych warunków ubezpieczeń jako wzorców umownych	119
5.8.	Procedura reklamacyjna na rynku ubezpieczeniowym	121
Spis rysunków		126

Wykaz skrótów

Źródła prawa

dyrektywa 2009/138/WE	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wypłacalność II) (Dz. Urz. UE L 335/1 z 17.12.2009 r.)
dyrektywa IDD	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/97 z dnia 20 stycznia 2016 r. w sprawie dystrybucji ubezpieczeń (Dz. Urz. UE L 26/19 z 2.02.2016 r.)
k.c.	ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 1145, ze zm.)
k.m.	ustawa z dnia 18 września 2001 r. Kodeks morski (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r., poz. 2175)
u.d.u.r.	ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 381, ze zm.)
u.o.k.k.	ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 369, ze zm.)
u.u.o.	ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 2214)

Inne

Dz. U.	Dziennik Ustaw
Dz. Urz. UE	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
Dz. Urz. WE	Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
OWU	ogólne warunki ubezpieczenia
SA	Sąd Administracyjny
SN	Sąd Najwyższy
SO	Sąd Okręgowy
tekst jedn.	tekst jednolity
TK	Trybunał Konstytucyjny
TUW	Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych
UFG	Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny
UOKiK	Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

Wprowadzenie

Celem podręcznika jest wprowadzenie do problematyki prawnoubezpieczeniowej poprzez przedstawienie podstawowych zagadnień ubezpieczeniowych z perspektywy prawnej. Autorka opowiada się za szerokim rozumieniem pojęcia prawa ubezpieczeniowego, uwzględniającego wszystkie regulacje odnoszące się do stosowania metody ubezpieczeniowej. Jednak z uwagi na istotne różnice w prawnych metodach wykorzystywania ubezpieczeń do zabezpieczenia społecznego treść podręcznika dotyczy zasadniczo instytucji ubezpieczeniowych związanych z funkcjonowaniem rynku ubezpieczeniowego i dokonywanymi na tym rynku czynnościami. Takie ograniczenie stanowi wyraz dążeń do zachowania jednorodności poruszanych zagadnień i wynika z utrzymującej się na wydziałach prawa tendencji do odrębnej dydaktyki i wiązania zagadnień ubezpieczeń publicznych z prawem pracy.

Struktura opracowania determinowana jest rolą prawodawstwa w rozwoju ubezpieczeń. Przedstawione w pierwszym rozdziale pojęcia stanowią rodzaj kluczy niezbędnych do dalszego wnikania w problematykę prawnoubezpieczeniową – aparat pojęciowy jest nieodzowny dla zrozumienia jej specyfiki. Objaśnienie definicji ułatwić ma czytelnikowi analizę zagadnień związanych z kluczową relacją, jaką jest stosunek ubezpieczenia – ujętą w rozdziale drugim. Mając na względzie wagę cywilnoprawnych aspektów ubezpieczeniowych, zdecydowano o wyodrębnieniu zasad, którym poświęcono trzeci rozdział. Działalność na rynku ubezpieczeniowym niesie za sobą konieczność dostrzegania i właściwej interpretacji prywatnych i publicznych norm prawnych. Regulacje dotyczące rynku ubezpieczeniowego charakteryzuje dynamika i różnicowanie, na co zwrócono uwagę w rozdziale czwartym.

W ostatnim rozdziale wyeksponowano z kolei problematykę ochrony słabszej strony stosunku ubezpieczeniowego, za którą uważa się klienta ubezpieczeniowego.

Podręcznik adresowany jest do studentów rozpoczynających naukę o ubezpieczeniach. Dla studentów prawa czy administracji może stanowić wprowadzenie do problematyki ubezpieczeniowej, natomiast studentom ekonomii lub finansów może wskazywać rolę norm prawnych w kształtowaniu rynku ubezpieczeniowego i relacji pomiędzy jego uczestnikami. W szczególnie sposób dedykowany jest studentom specjalistycznych studiów ubezpieczeniowych kształcących kadry zakładów ubezpieczycieli, pośredników ubezpieczeniowych, aktuariuszy i specjalistów ds. ubezpieczeń. Hasłowy sposób tytułowania przedstawianych zagadnień może okazać się dla nich pomocny w tworzeniu mapy pojęć prawnoubezpieczeniowych, stanowiących dobry punkt wyjścia do pogłębiania wiedzy ubezpieczeniowej. W związku z tym na końcu każdego rozdziału wskazane zostały podstawowe akty normatywne odnoszące się do podejmowanych zagadnień, wybrane orzecznictwo i literatura umożliwiająca poszerzenie zasobu wiadomości.

Dorota Maśniak